

نور عظیم ولیہ

کچھ اناجیوں کی ایسا قسا بوزار قسا بقی کو یہ
 کو ندر لہی نہاہ حیدر افندرو فیلہ زولیدیکہ تسلیم
 لہلہ بقیہ یا بی بی بریکت کو ندر لہی اہک یا کئی تہذیبی
 نہ لہلہ بقی اکلہ سکلہ جہانم اولادم ولو بزار قدر
 سوز لکک واصلہ زنا سوسہ کنک ناموسہ قدر
 اعتماد اشیکک بر آدم اللوسہ او کتای نہ لہلہ بقی
 نہ آکا او تو نہ جہ کیر سنی اربہ بکنہ بہ لہلہ بقی
 خبر دار اللوسہ او کتای لہلہ بقی سکلہ باروسہ
 و ساریت ایماہ و لکھن بکونی کتابک ایچ قباہ
 یا لہلہ بقی اوزرہ ایچ بی کور غرضی
 سکلہ بقی خلیل ایلم : اولہ اشتراس
 بہ عفتکہ و صلہ لہلہ بقی تمام : ۴۰ منہ لکک
 کاتبا، بولککہ لہلہ بقی لکھن بقی باروسہ

کچھ واردہ، باسہ : ساری بقی جہل بقی
 لکھن، ضیا بقی، لکھن بقی، ساری بقی
 ساری، وولتری، دہہ روسی، اکلانہ ساریہ
 اولہ وکتب بقی علم و لکھن بقی جہل بقی لکھن بقی
 بیچ معانی و سببہ صدر ایچہ لہلہ بقی بو آر لکک
 خلاصہ انکار علیہ و نتائج نظریات سببہ بقی
 صہ او کچھ لکھن بقی لکھن بقی
 راجعاً، طرز ایسا واد بقی سببہ بقی
 اولہ او تار کدہ باز دیک نہ قدر کدکہ باز لکھن بقی

و غرض ما کوشش فکریه اصحابند صحت طلقه ایله بازو
 باز بندن سارنگ و صل قوتی سوزلره جیدک کبی نینه
 فکریه زهیر اینه کلینی لقب ان سطره کدر سارنگ
 طاه بر صغیره کویا پور کلونه صیرو ب آقانه
 ضوره صغله با نهم رقت آور سوزلر و گاه
 ریکر صغیره نانات عطسی تر ذیل ابره
 ضمه لک وارده ایته بندر و قله ان قدر دایر

ایریدر ایضا یعنی حافظه انطباع ایدر
 بر آرم هم سببی، هم اریب، هم طرز اداره
 صفت بزنگ مجله صعب ارسه مللدر ایله
 با طریقه نه انکی تکایت ایله ایله
 سبکی الله نیکه ایلم به الله ان نانات
 بدینانه نسله نه بونک خرد لهنس آنگور سیکور
 سوزلر وارکم بدین ماه، ایته اوز نانات ولد
 زنی کلنن در یعنی بودوری او دور طرز سوزلر
 اکر او دور کی علی بیکر، فواد بیکر که جدا
 از کبای استه ایریدر از اجه صرت برو- اللهیه

طرز اداره نه که در کجه یعنی معنده تریس
 عرفانه سوله ایسه و بعد آفله هر درلو معالی بی
 نصریه هر انبیه الله لیرابه بکلنن بزنگه
 بر طرز بیا رونه، بکلنن بزنگه آواره انت
 ایریدر ابره - نه نایزه که انز ننگه استقبالی
 کنه اقبال سه روزه لری بکلنن قدا انی لیر
 لغت او خصیه عرفانه که دره کونک
 اقبالی ایینه انقبالی فی قدا به وف لیر

نفریه! او اقدار سبکه که گفته برماندی فدیه
 کعبه را به اجداد اولاد ششک حضور و آستان
 مخاطره الفایده .
 وین! او عظیم که نتیجه ابتها دره ملک
 فحاشه منجه الله .

ایته اولادیم او کتاب بر کتاب مستطاب
 اوراد و تله اقدیه چه هزاره نیمه بعده کنویم
 واردی غنی برهضانه کنویم وارد که والده که یانه زلفیم
 وقتا بایاره . ایچن وقت برضانه نفره سی
 واردی کنویم اوزرینه کله (فرضه اعتماده کنویم
 برزانه آناه کنویم) پوللو بر سرانه تیره ایله
 برده ای برجه تیره ایله کیم باش وار
 فدرسته بایه افغانه ایله عبدالرحمن خانه غلبره
 (کیسه زاننا ایله) کله سانه والینه بانه کنوی
 واردی برای تله و کله او کنویم اوزرینه کله
 برده فطری واردی بده وقتله او تو . نیک برک
 انقاد ایله . کله او کنویم او مد فطری ایچ
 برافده اشفاقیت کله نزه بوی کله
 بر آدمله کله نیک اجداد فطری

کیسه رضانت (نه) اوان نضی صفت
 کله بر سله یانه . کله بایه ایله کله ایله
 کله کوندر ایچ . قله بر کله فطری کوندر ایچ
 او یا کله بایر برده فطری یازوشی حادی
 زنده فطری کنه اهل آندره فقط
 ایله . بیکونیم آله کله فطری بایه سویله
 یانه : « حیه اقدیه باغدی

واصل اوله . شکر سراه نور
به کنگره مکتوبات بزرگه واصل اللهم
استاد وراثت ابرم . باقی کوز لر کده

شاکانه ابرم روحم ولیدم

درک
الاصحاب

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 2E.231.4

کتابچه حبه می نظری تهیه ابر سله ال بون
سبی سنه کور به خد و بربر نور قیاسه .
بهرایان برکنه اتحاد بازر دکلر . ممکن اونف
نکار محرم و وجود کتابچه در صاوه ابرم
قصد کده بائدر بدیه انظار .

برج والده کک سنه و کلر نه بزج سوا و نه مخیر
ایله ککک بعه مکتوبه واردر . آنک در غلبه ان سانی

والله عزله له طولف اده تا ایه کله و الی الیه
راضا ابر سله . دیمه ابرک . بز کنگر حاله و ان نظره
دائما سونک بونک آنت نقتن ذاتی ان لغه بز . بناس
والی و سبه نفیبه بل اسبوع فیدیت زله بز فارسی لوج
فرقه بود ایه . بلکه بز فیدیک ده نفیبه کده
کوردکنه ده بزاج فکله کوردک . صندک اینه کله کج
بزی اینه کج صورتی سنجه بلید بر ابرم . ان علم
بنا کتیب بر خیدره با ابرم . سکرده کتله
سکله دکتین . پردفده بر فیدینه حقیقه انک
لذیمه صورتی طنج فرقه ان لغت کیم . ۹۱ صده
از همان ویرسون بز لاله ان سون

Nûr-ı aynım Velîd

Geçende İstanbul'daki eşya kısmen buraya kısmen Makriköy'e gönderildiği zaman Hüseyin Efendi vesâdetiyle (Velîd Bey'e teslîm olunacaktır) yazılı bir paket gönderilmiş idi. Paketi açınca ne olduğunu anlamışsındır. Canım evlâdım velev birâderin kadar sevdiğin ve ahlâk ve nâmusuna kendi nâmusun kadar i'timâd ettiğin bir âdem olsun o kitâbı ne göster, ne ana oku ne de kimse sende öyle bir kitâb bulunduğundan haberdâr olsun. O kitâb her bir nümerosunun bâlâsına işâret edilmiş ve sonra yekûnu kitâbın iç kabına yazılmış olduğu üzere ikibin kûsûr guruşadır.

Şimdi mes'eleyi tahlîl edelim : Evvelâ iştirâsı 2 bin guruşla hâsıl olmuş bir eser ki tamam 34 senelikdir.

Sâniyen , Bugün hemen İstanbul halkı içinde ya dört kişide vardır, ya beş.

Sâlisen, Ziya gibi, Kemal gibi, Suavî gibi bu milletin ~~Rusyanın~~ Ruso'su, Volter'i, Didero'su ıtlakına şâyân olan ve müktesebât-ı ilm ü ifânlarıyla mücâhedât-ı fikrîyelerinden niçe me'âlî-i siyâsiye sudur ~~etmiş~~ eylemiş bulunan bu âdemlerin hulâsa-i efkâr-ı âliye ve netâyic-i nazariyât-ı siyâsiyeleri hep o sahifelerde görülür.

Rabî'an, tarz-ı inşâ ve edebimizin mebbe-i tahavvülü olan o târihde yazının ne kadar güzel yazıldığını ve husûsâ hürriyet-i fikriye ashâbinin hürriyet-i mtlaka ile yazı yazılan memâ(li)kde nasıl kuvvetli sözlerle çelik gibi metîn fikirler tasvîr etdiklerini hep o satırlarda görürsün. Gâh bir sahîfede gûyâ yüreklerinden sızub akan hûn-ı hamîyetle yazılmış rikkatâver sözler ve gâh diğer sahîfede zemânın uzemâsını terzîl edecek mudhikeler vardır İşte bunlar dikkatle okunur ve ezber edilirse ya'nî hâfızaya intibâ' ederse bir âdem hem siyâsî, hem ~~edîb~~ edîb, hem tarz-ı idâremiz ~~hakkında~~ hakkında bir fikr-i mücmele sâhib olmuş olur.

Bâhusûs 30 sene evvelki şikâyet edilen haller ile şimdiki ahvâl mukaayese edilecek olursa o zemânın ~~xxxix~~ bu zemâna nisbetle ne büyük farkı olduğu anlaşılır. Şu kadar var ki bu zemân, o zemânın veled-i zinâsı hükmünde dir. Ya'nî bu devri o devir doğurmuşdur. Eğer o devirdeki Âlî Paşalar, Fuad Paşalar ki cidden ezkiyây-ı ümmetden idiler azacık hürriyetperver olub da tarz-ı idâremizi değıştirmiş ve milleti ma'rifetle tevsi'-i irfâna sevk

eylemiş ve ta'bir-i âharla her dürlü me'âlîyinefislerine hasr etmemiş ol-
saldı bugün biz başka türlü yaşadık, bugün bizde deâvâze-i ümmet işidi-
lirdi. Ne fâide ki anlar milletin istikbâlini kendi ikbâl-i sehrûzeleri
yolunda fedâ etdiler.

Lâ'net! o hasîse-i irfâna ki dört günlük ikbâl için istikbâl-i ümmeti
fedâya masrûf ola.

Nefrîn! O iktidâr-ı siyâsiye ki kendi zamanlarını hoş geçirmek için
evlâd-ı müstakbelin huzûr ve âsâyyişini muhâtaraya ilkaa ede.

Veyl! o uzmâya ki netîce-i ictihâdları milletin fenâsına müncer ola.

İşte evlâdım o kitâb, bir kitâb-ı müstetâbdır. Orada dikkatle okuyacak
olursan benim de ba'zı mektûblarım vardır. Hatta bir ramazan mektûbun var-
dır ki Vâliden de yazdığım ~~zaman~~ vakit berâber idi. İçinde tuhaf bir ce-
nâze fıkrası vardır. Mektûbun üzerine Kemâl (Fetânetine i'timad ettiğimiz
bir zâtdan alınan mektûbdur) yollu bir sernâme koymuş idi.

Bir de sana ayrıca tavsiye ~~ettiğim~~ edeceğim bir şey var: Fihristine
bak. Efgan Emîri Abdürrahman Han hazretleri'nin (Geçen sene vefât etdi)
Hindistân Vâlisi'ne yazılmış bir mektûbu vardır. Bir iki numero sonra da
o mektûb üzerine Kemâl'in bir mülâhazası vardır. Bunları dikkatle oku. Pek
büyük istifâde edersin. Sonra o mektûbla o mülâhazayı ince bir kâğıda istin-
sâh et. Günün birinde buyara gelecek bir âdemle getirtmek için hâzır olsun.

Geçen Ramazanda (Ne) ~~aktarılmış~~ edât-ı nefyi hakkında güzel bir
risâle yazmışdım. Eğer beyaz edilmiş olsa idi sana gönderirdim. Fakat bir
gider vuku'unda gönderirim.

Opaketle beraber bir takım el yazısını hâvî defterler filânlar da
gitmiş olmalı. Anları da hıfz eyle. Bu mektubumu almış olduğunu bana şöyle
yaz : "Hüseyin Efendi'nin yağları vâsıl oldu. Teşekkürler ediyor"

Ben bununla mektûbun yedine vâsıl olduğunu istidlâ(1) ve râhat ederim.
Bâkî gözlerinden müştâkaane öperim rûhum Velîd'im.

Pederin

Ebuzziya

Kitâbı hüsn-i muhâfazayı tavsiye edişimin en büyük sebebi sende görür-
ler de haber verirler korkusudur.

Bu zemânda bir şahsa i'timâd câiz değildir. Sonra evimizi tekrâr tahar-
rî ve mevcûd kitâbları da müsâdere ederler.

Fazla olarak başlar da belâya uğrar.

Bir de vâlidene ^eâid sandıklardan birinde Su'âvî'nin Muhayyerlar'i ile Kemâl'in ba'zı mektûbları vardır.Anların da zâyi' olmamasını ihtâr ederim.

Vâlinin azlinden dolayı inşallah gelecek vâli ile râhat edersiniz de_ miş idin.Biz kendi hâlimizde olmakla beraber dâimâ şunun bunun âlet-i men_ fa'at-i zâtîyesi olmakdayız.Yoksa Vâli-i Sâbık Tevfîk Bey Esbak Ferîd Pa_ şa'nın bize karşı hiç farkları yok idi.Belki biz Ferîd Pşa'da^a Tevfîk Bey' den gördüğümüzden ziyâde fenâlık gördük.Çünkü işine geldikce bizi istedi_ ği sûrette İstanbul'a bildirir idi.Oğlum, bunlar hep bir hamîrden yapılmıştır.şahısları deĝişmekle meslekleri deĝişmez.Bir def'ada bir fırından çıkan etmeĝin lezzetce sûret-i tabihca fardı olmadığı gibi.Allah cümlesi_ ne insâf versin de bizlerle uğraşmasınlar.

2

Konya 10 Ayalık 1903

Gözümün nuru Velid.

Geçende İstanbul'daki eşyanın bir kısmının buraya, bir kısmının Bakırköye gönderildiği sırada Hüseyin Efendi aracılığı ile (Velid Bey'e teslim olunacaktır) yazılı bir paket gönderilmişti. Paketi üzerinde açınca ne olduğunu anlamışsındır. Canım evlâdım- isterse kardeşin kadar sevdiğin, ahlâk ve nâmusuna kendi namusun kadar güvendiğin bir kimse de olsun- o kitabı ne göster, ne ona oku, ne de ~~kimseninde~~ kimsenin sende böyle bir kitap bulunduğundan haberi ~~ni~~ bulunsun. O kitap, her sayfa numarasının baş tarafına işaret edilmiş ve sonra toplam kitabınıç kabına yazılmış olduğu gibi ikibin kûsûr kuruştur.

Şimdi sorunu inceliyelim : Evvelâ satın alınışı iki bin kuruş tutmuş ve tamamı 34 yıllık olan bir eserdir. *ya bes.*

İkincisi, bugün hemen İstanbul halkı içinde ya dört kişide vardır,

Üçüncüsü, Ziya Paşa (öl.1880) gibi, Namık Kemal (öl.1888) gibi, Ali Suavî (öl.1878) gibi bu milletin Jean Jaques Rousseau' (Fransız yazar ve filozofu. Öl.1778), Fransois Marie Arouet Voltaire' (Fransız yazarı. Öl.1778), Denis Diderot (Fransız yazarı. Öl.1784) denilmeye lâayık olan ve ilim ve kültür birikimleri ile fikrî mücadelelerinden nice siyasi yücelikler meydana gelmiş bulunan bu kimselerin yüksek düşüncelerinin özeti ve siyasî teorilerinin neticeleri hep bu sayfalarda görülür.

Dördüncüsü, yazı ve edebiyat tarzımızın dönüm noktasının başı olan o tarihte yazını ne kadar güzel yazıldığını ve özellikle düşünce özgürlüğü sahiplerinin kayıtsız^{2/} şartsız bir özgürlükle yazı yazdıkları memleketlerde nasıl kuvvetli sözlerle çelik gibi sağlam fikirler belirttiklerini hep o satırlarda görürsün. Bâzân bir sayfada sanki yüreklerinden sızıp ~~akak~~ akan ~~kakak~~ merdlik kaniyle yazılmış ~~kakaxtikreten~~ gönül titreten sözler, bâzân başka bir sayfada zamanın büyüklerini rezil edecek mizahlar vardır. İşte bunlar dikkatle okunur ve ezberlenirse , yani hafızaya işlenirse, bir insan hem siyasî, hem edib, hem idare tarzımız hakkında derli toplu bir fikre sahip olmuş olur.

Özellikle 30 yıl evvel şikâyet edilen hallerle şimdiki durumlar kıyaslanacak olursa, o zamanın bu zamana göre ne büyük farkı olduğu anlaşılır. Şu kadar var ki bu zaman, o zamanın gayri meşrû olarak doğmuş piçi ~~hükümeti~~

gibidir.Yani bu devri, o devir doğurmuştur.Eğer o devirdeki Âlî Paşalar (Mehmed Emin Âlî Paşa.5 kere Sadriâzam ve 8 kere Hariciye Nâzırı.Öl.1871), Fuad Paşalar (Mehmed Fuad Paşa.2 kere Sadriâzam ve 5 kere Hariciye Nazırı. Öl.1868) Keçecizâde ki cidden ~~Mesut~~ halkın en zekilerinden idiler, biraz da hürriyetsever olup da idare tarzımızı değiştirmiş ve milleti bilgi ile kültürünü genişletmeye yönlendirmiş, ~~siyasalardır~~ ve başka bir deyimle yalnız kendilerine özel hale getirmemiş olsalardı, biz bugün başka türlü yaşardık, bugün bizde de halkı sesi duyulurdu.Ne fayda ki onlar milletin ~~istikbalini~~ geleceğini kendi üç günlük ikballeri yolunda feda ettiler.

Dört günlük ikbal için halkın istikbalini fedaya harcanan, o belli kimselere özel bilgiye lânet olsun.

Kendi zamanlarını hoş ~~geçirip~~ geçirmek için gelecek kuşakların huzur ve rahatını tehlikeye atan siyâssî iktidar kahr olsun. (R)

Kudretleri yettiği kadar çalışıp düşünerek ortaya koydukları şahsî düşünde ve ~~kanaat~~ ve inançlarını neticesi, milletin yok olmasına varal o büyüklüklerin vay haline... (M)

İşte evlâdım o kitap, pek hoş, pek güzel bir kitaptır.Orada, dikkatle okuyacak olursan, benim de bâzı mektuplarım vardır.Hatta bir Ramazan mektubum vardır ki yazdığım zaman annem de yanımdaydı.İçinde tuhaf bir cenâze fıkrası vardır.Mektubun üzerinde Namık Kemal (Zekâ ve anlayışına güvendiğimiz bir kimseden alınan mektuptur) ~~şeklinde~~ bir serlevha koymuştu. (R) (R) (R) gibi.

Bir de saba ayrıca tavsiye edeceğim bir şey var ? Fihristine bak, Afgan Emîri Abdürrahman Han hazretlerinin (Geçen sene vefat etti) Hindistan Valisi'ne yazılmış bir mektubu vardır. ~~Bunları dikkatle oku~~ Bir iki numara sonra da o mektup hakkında Namık Kemal'in bir düşüncesi vardır.Bunları dikkatle oku.Pek ~~büyük~~ çok faydalanırsın.Sonra o mektupla o düşüncüyü ince bir kağıda kopya et.Günün birinde buraya gelecek birisiyle göndermen için hazır bulunsun.

Geçen Ramazanda (Ne) olumsuzluk talısı hakkında güzel bir broşür yazmıştım.Eğer temize çekilmiş olsaydı sana yollardım.Fakat bir giden çıkarsa gönderirim.

O paketle beraber bir takım el yazılarını da kapsayan defterler, filân

da gitmiş olmalı. Onları da sakla. Bu mektubumu almış olduğunu bana şöyle yaz : "Hüseyin Efendi'nin yağları vardı. Teşekkürler ediyor"

Ben bundan, mektubun eline varmış olduğunu anlamını ~~şax~~ çıkarır ve rahat ederim. En son, gözlerinden özlemle öperim ~~h~~ ruhum Velid'im

Baban

Ebuzziya

Kitabı iyi saklamayı tavsiye ettiğimin en büyük sebebi sende görürler ve ve haber verirler korkusudur.

Bu zamanda bir kimseye güven doğru değildir. Sonra evimizi tekrar arar ve kalan kitapları da müsadere ederler.

Fazla olarak başlar da belâya girer.

Bir de annene ait sandıklardan birinde Suavi'nin Muhayyer adlı yazıları ile Namık Kemal'in bâzı mektupları vardır. Bunların da kaybolmamasını hatırlatırım.

Vali'nin azlinden dolayı inşallah gelecek Vali ile rahat edersiniz demiştin. Biz, kendi halimizde olmakla beraber, her zaman şunun bunun şahsî çıkarına âlet olmaktayız. Yoksa eski Vali Tefik Bey, ondan eski Vali Ferit Paşa (1)'nin bize karşı hiç bir farkları yoktu. (ile) Belki biz Ferit Paşa'dan, Tefik Bey'den gördüğümüzden fazla fenalık gördük. Çünkü, işine geldikçe bizi istediği gibi İstanbul'a bildirirdi. Oğlum, bunlar hep aynı hamurdan yapılmıştır. Şahısları değişmekle meslekleri değişmez. Bir defada bir fırından çıkan ekmeğin lezzet bakımından pişirilme şekline farkı olmadığı gibi. Allah hepsine insâf insaf versin de bizlerle uğraşmasınlar.

(1) Avlonyalı Mehmed Ferit Paşa. Sonra Sadriâzam, daha sonra Âyân (Senato) üyesi, İzmi Valisi, Dahiliye Nazırı, Âyân Reisi. Öl. 1875.